SOG‘LIQNI SAQLASH TIZIMINI BOSHQARISHNING JAMIYAT SALOMATLIGINI TA’MINLASHDAGI O‘RNI

Xasanova Shoiraxon Abdujabborovna
Qo‘qon universiteti Andijon filiali
xasanovashoiraxon1970@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqolada aholi salomatligini asrash va mustahkamlash bugungi kunda faqat tibbiyot muassasalari zimmasidagi vazifa emas, balki davlat, jamiyat va turli ijtimoiy institutlarning hamkorligini talab etuvchi muhim yo‘nalish ekanligi yoritilgan. Aholi salomatligini muhofaza qilishga qaratilgan tadbirlarni muvofiqlashtirishda sog‘liqni saqlash tizimining o‘rni, boshqaruv mexanizmlarining ahamiyati, birlamchi tibbiy yordamni takomillashtirish, malakali tibbiy mutaxassislarni tayyorlash hamda tibbiy xizmat sifatini oshirish masalalari tahlil qilingan.*

Kalit so‘zlar: *sog‘liqni saqlash tizimi, jamoat salomatligi, boshqaruv, birlamchi tibbiy yordam, tibbiy xizmat, malakali tibbiy yordam, tibbiy kadrlar, sog‘liqni muhofaza qilish.*

Аннотация. *В статье освещается вопрос о том, что сохранение и укрепление здоровья населения в современных условиях является не только задачей медицинских учреждений, но и важным направлением, требующим взаимодействия государства, общества и различных социальных институтов. Проанализированы роль системы здравоохранения в координации мероприятий, направленных на охрану здоровья населения, значение механизмов управления, совершенствование первичной медико-санитарной помощи, подготовка квалифицированных медицинских специалистов, а также вопросы повышения качества медицинских услуг.*

Ключевые слова: *система здравоохранения, общественное здоровье, управление, первичная медико-санитарная помощь, медицинская помощь, квалифицированная медицинская помощь, медицинские кадры, охрана здоровья.*

Abstract. *This article highlights that protecting and strengthening population health in modern conditions is not only the responsibility of healthcare institutions but also an important area that requires cooperation between the state, society, and various social institutions. The article analyzes the role of the healthcare system in coordinating measures aimed at protecting population health, the importance of management mechanisms, the improvement of primary health care, the training of*

qualified medical professionals, and issues related to improving the quality of healthcare services.

Keywords: *healthcare system, public health, management, primary health care, medical care, qualified medical care, healthcare workforce, health protection.*

Kirish

Aholining salomatligini saqlash va uni yanada mustahkamlash har qanday davlatning ijtimoiy siyosatidagi ustuvor yo‘nalishlardan biridir. Hozirgi sharoitda inson salomatligiga ta’sir etuvchi omillar xilma-xil bo‘lib, ularni faqat tibbiy muassasalar faoliyati orqali bartaraf etishning imkoni yo‘q. Shu sababli aholi salomatligini muhofaza qilish davlat organlari, sog‘liqni saqlash tashkilotlari, ta’lim muassasalari, ish beruvchilar, jamoatchilik va aholining o‘zaro hamkorligini talab qiladi.

Mazkur jarayonda sog‘liqni saqlash tizimi turli yo‘nalishdagi faoliyatlarni birlashtiruvchi va o‘zaro muvofiqlashtiruvchi muhim mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi. Tizimning samarali faoliyat yuritishi boshqaruvning to‘g‘ri tashkil etilishi, mavjud resurslardan oqilona foydalanish, tibbiy xizmatlarning aholiga qulayligi va sifatini ta’minlash bilan chambarchas bog‘liq.

Asosiy qism

Sog‘liqni saqlash tizimini aholining jismoniy, ruhiy va ijtimoiy farovonligini asrashga qaratilgan ijtimoiy, iqtisodiy, tashkiliy va tibbiy tadbirlarning yaxlit majmuasi sifatida izohlash mumkin. Ushbu tizim kasalliklarni barvaqt aniqlash, ularning oldini olish, davolash, reabilitatsiya qilish, sog‘lom hayot tarzini shakllantirish va mehnat qobiliyatini saqlash kabi ko‘plab yo‘nalishlarni qamrab oladi.

Sog‘liqni saqlashning asosiy maqsadi aholiga o‘z vaqtida, sifatli, xavfsiz va zamonaviy tibbiy xizmat ko‘rsatishni ta’minlashdan iborat. Bunda profilaktik tadbirlar bilan bir qatorda diagnostika, davolash, reabilitatsiya va palliativ yordam kabi tibbiy xizmat turlarining uzviyligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti yondashuviga ko‘ra, sog‘liqni saqlash tizimi faqat shifoxona va poliklinikalardan iborat emas. U inson yashaydigan, ta’lim oladigan va mehnat qiladigan muhitda salomatlikni mustahkamlashga xizmat qiluvchi o‘zaro bog‘liq chora-tadbirlar majmuasini ham qamrab oladi.

O‘zbekiston Respublikasida davlat, xususiy va boshqa shakldagi tibbiy tashkilotlar faoliyat yuritadigan yagona sog‘liqni saqlash tizimi shakllangan. Uning samarali ishlashi uchun boshqaruv jarayonlarini ilmiy asosda tashkil etish, tibbiy resurslarni to‘g‘ri taqsimlash va aholining tibbiy yordamga bo‘lgan ehtiyojlarini muntazam o‘rganish zarur.

Sog‘liqni saqlash tizimining barqaror ishlashi ko‘p jihatdan boshqaruv jarayonining qay darajada to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilganiga bog‘liq. Boshqaruv orqali tibbiyot muassasalarining faoliyati rejalashtiriladi, mavjud moddiy-moliyaviy va mehnat resurslari taqsimlanadi, xodimlar faoliyati muvofiqlashtiriladi hamda tibbiy xizmatlarning sifati nazorat qilinadi.

Zamonaviy boshqaruvning muhim vazifalaridan biri sog‘liqni saqlash tizimida mavjud imkoniyatlardan maksimal darajada samarali foydalanishdir. Bunda ortiqcha xarajatlarni kamaytirish, tibbiy xizmatlarning iqtisodiy samaradorligini oshirish, aholiga ko‘rsatiladigan yordamni maqbullashtirish va zamonaviy boshqaruv texnologiyalarini joriy etish muhim o‘rin tutadi.

Sog‘liqni saqlash tizimini boshqarishda turli mutaxassisliklar bo‘yicha faoliyat yurituvchi shifokorlar va professional uyushmalarning tashkil etilishi ham muhim ahamiyatga ega. Bunday tuzilmalar mutaxassislar o‘rtasida tajriba almashish, kasbiy rivojlanish va tibbiy yordam sifatini oshirishga ko‘maklashadi.

Markaziy Osiyo hududida sog‘liqni saqlash va tabobat uzoq tarixiy taraqqiyot yo‘lini bosib o‘tgan. O‘rta asrlarda ushbu hududda tibbiyot ilmi sezilarli darajada rivojlangan va jahon tibbiyotining rivojiga katta hissa qo‘shgan allomalar yetishib chiqqan.

Buyuk mutafakkir Abu Rayhon Beruniyning dorishunoslikka oid asarlari hamda Abu Ali ibn Sinoning “Tib qonunlari” asari tibbiyot tarixida alohida o‘rin egallaydi. Ayniqsa, Ibn Sino kasalliklarni davolash bilan bir qatorda ularning oldini olish, ovqatlanish, gigiyena va sog‘lom turmush masalalariga ham katta e’tibor qaratgan.

Amir Temur davrida ham aholi salomatligini himoya qilishga muayyan e’tibor berilgan. Tarixiy manbalarda turli hududlardan bilimli tabiblarni Samarqandga jalb qilish va tibbiy yordam ko‘rsatish uchun maxsus muassasalar tashkil etilgani haqida ma’lumotlar uchraydi. Bu tajribalar o‘sha davrda tibbiy xizmatni ma’lum darajada tashkil etish va boshqarishga ehtiyoj mavjud bo‘lganini ko‘rsatadi.

O‘zbekiston hududida tabobat an’analari qadimdan shakllangan bo‘lsa-da, zamonaviy sog‘liqni saqlash tizimining rivojlanishi tibbiyot muassasalari, tibbiy ta’lim va boshqaruv mexanizmlarining takomillashuvi bilan bog‘liq.

Sog‘liqni saqlash tizimini isloh qilish jarayonida aholiga tibbiy xizmat ko‘rsatishning tashkiliy shakllarini qayta ko‘rib chiqish, mavjud resurslardan oqilona foydalanish, tibbiy yordamning turli bosqichlari o‘rtasidagi uzviylikni kuchaytirish va xizmatlar sifatini yaxshilashga alohida e’tibor qaratiladi.

Bozor munosabatlarining rivojlanishi sog‘liqni saqlash tizimida ham boshqaruvga yangicha yondashuvlarni talab etdi. Jumladan, ma’muriy xarajatlarni maqbullashtirish, davolash jarayonida tejamkor va samarali texnologiyalardan

foydalanish, statsionar yordamga bo‘lgan ehtiyojni optimallashtirish, ambulator xizmatlar imkoniyatlarini kengaytirish hamda tibbiy xizmatlarning iqtisodiy samaradorligini oshirishga qaratilgan choralar amalga oshirildi.

Sog‘liqni saqlash tizimining eng muhim bo‘g‘inlaridan biri birlamchi tibbiy-sanitariya yordamidir. Birlamchi bo‘g‘inni rivojlantirish aholining tibbiy xizmatlardan o‘z vaqtida foydalanishini ta’minlash, kasalliklarni erta aniqlash va profilaktik tadbirlarni kuchaytirish imkonini beradi.

Qishloq vrachlik punktlari va boshqa birlamchi tibbiy yordam muassasalari faoliyatining rivojlantirilishi orqali aholiga tibbiy yordam ko‘rsatishning bosqichma-bosqich tizimi shakllantirildi. Bunda birlamchi bo‘g‘in va tuman darajasidagi tibbiyot muassasalari o‘rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyat kasb etdi.

Birlamchi tibbiy yordamning kuchaytirilishi tibbiy xizmatlarni aholiga yaqinlashtirish, profilaktik ishlarni kengaytirish, kasalliklarni dastlabki bosqichlarda aniqlash va zarur hollarda bemorlarni tegishli mutaxassislarga yo‘naltirish imkoniyatlarini oshiradi.

Aholiga tezkor va malakali yordam ko‘rsatish sog‘liqni saqlash tizimining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Shoshilinch tibbiy yordam xizmatining takomillashtirilishi chaqiruvdan boshlab malakali tibbiy yordam ko‘rsatishgacha bo‘lgan vaqtni qisqartirish va bemorlarni zarur tibbiy muassasalarga tezkor yetkazish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Tibbiyot tizimining rivojlanishi bevosita malakali mutaxassislar bilan ta’minlanganlik darajasiga bog‘liq. Shu sababli tibbiy oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifatini oshirish, zamonaviy o‘quv dasturlarini joriy etish, bakalavriat va magistratura bosqichlarida mutaxassislar tayyorlash hamda tibbiy hamshiralar malakasini oshirish sog‘liqni saqlash tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Tibbiyot xodimlarining kasbiy kompetensiyasi, zamonaviy diagnostika va davolash usullarini egallashi, kommunikativ ko‘nikmalari va doimiy malaka oshirishi tibbiy xizmat sifatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

O‘zbekistonda fuqarolarning sog‘lig‘ini muhofaza qilish davlatning muhim ijtimoiy vazifalaridan biri sifatida qaraladi. Aholi salomatligini saqlashga oid masalalar Konstitutsiya hamda sog‘liqni saqlash sohasidagi boshqa normativ-huquqiy hujjatlarda o‘z ifodasini topgan.

Aholining sog‘lom bo‘lishi nafaqat tibbiy xizmatlarning mavjudligiga, balki yashash muhiti, ekologik sharoit, ovqatlanish, ta’lim, mehnat sharoiti, jismoniy faollik va boshqa ijtimoiy omillarga ham bog‘liq. Shu sababli sog‘liqni saqlash sohasidagi boshqaruv davlat siyosatining boshqa yo‘nalishlari bilan hamohang ravishda olib borilishi zarur.

Xulosa

Sog‘liqni saqlash tizimini samarali tashkil etish va boshqarish aholining tibbiy yordamga bo‘lgan ehtiyojlarini qondirish, kasalliklarning oldini olish, tibbiy xizmat sifatini yaxshilash hamda mavjud resurslardan oqilona foydalanishning muhim shartidir. Zamonaviy boshqaruv yondashuvlari tibbiyot muassasalari faoliyatini muvofiqlashtirish, tibbiy xizmatlarning samaradorligini oshirish va aholiga ko‘rsatiladigan yordamni takomillashtirish imkonini beradi.

Jamoat salomatligi va sog‘liqni saqlashni tashkil etishning asosiy maqsadi aholi salomatligi holatini muntazam o‘rganish, unga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash, profilaktik tadbirlarni kuchaytirish va tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilashdan iborat. Shu nuqtayi nazardan, sog‘liqni saqlash tizimida boshqaruvning ilmiy asoslangan usullarini qo‘llash jamiyat salomatligini mustahkamlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mamatqulov B. Jamoat salomatligi va sog‘liqni saqlashni boshqarish: darslik. – Toshkent: Qamar media, 2023. – 520 b.
2. Царик Г.Н. (ред.) Здравоохранение и общественное здоровье: учебник. – Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2021. – 912 с. Медик В.А. Общественное здоровье и здравоохранение: учебник. – 4-е изд., перераб. – Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2022. – 672 с.
3. Улумбекова Г.Э., Медик В.А. (ред.) Общественное здоровье и здравоохранение с основами медицинской информатики: Национальное руководство. – 2-е изд. – Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2022. – 1144 с.
4. Элланский Ю.Г. и др. Общественное здоровье и здравоохранение: учебник. – Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2023. – 624 с. World Health Organization. Transforming the health system in Uzbekistan: two-year implementation review. – Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2023.
5. World Health Organization. Governance and financing for urban health. – Geneva: World Health Organization, 2023. World Health Organization. World health statistics 2025: monitoring health for the SDGs, Sustainable Development Goals. – Geneva: World Health Organization, 2025. – 76 p.
6. World Health Organization. World health statistics 2026: monitoring health for the SDGs, Sustainable Development Goals. – Geneva: World Health Organization, 2026.
7. World Health Organization. Health systems governance. – Geneva: World Health Organization.